

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 15/2002 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2003

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan apulaispääsihteeri on kirjeellään 20.9.2002 eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentista ilmenevässä tarkoituksessa saattanut valiokunnan tietoon, että eduskunta on 20.9.2002 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2003 (HE 132/2002 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yksikön johtaja Carl-Gustav Mikander, talousjohtaja Hannele Laihonon, ylitarkastaja Mari Raininko, ylitarkastaja Sini Wallenius, metsätalousylitarkastaja Tapio Lehtiniemi ja yli-insinööri Jaakko Sierla, maa- ja metsätalousministeriö

- budjettineuvos Kati Suihkonen ja vanhempi hallitussihteeri Seija Kivinen, valtiovarainministeriö
- yleissihteeri Heikki Laurinen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto ry
- puheenjohtaja Holger Falck, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund
- puheenjohtaja Esa Partanen, Luomuliitto ry
- toimitusjohtaja Taisto Paatsila, Maatalousyrittäjien eläkelaitos MELA
- jalostusosaston johtaja Terttu Peltonen, Suomen Hippos ry
- johtaja Timo Kukko, Suomen metsämuseo ja metsätietokeskus Lusto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut

— Finfood - Suomen Ruokatieto ry.

Lausunnon rajaaminen

Valiokunta rajaa yksityiskohtaiset kannanottonsa jäljempänä kosketeltaviin kysymyksiin.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Maa- ja elintarviketalouteen liittyvät määrärahat

Maatilatalouden kehittämisrahasto

Valiokunta on monessa yhteydessä tuonut esiin huolensa maatilatalouden kehittämisrahaston (MAKERA) rahoitustilanteesta ja rahaston tulevaisuuden rahoitusmahdollisuuksista. Valtion vuoden 2003 talousarvioesityksen mukaan MAKERAssa arvioidaan olevan kyseisenä vuonna käytettävissä avustusvaroja 48 miljoonaa euroa. Kun nyt vireillä olevien hakemusten lisäksi ensi vuodelle siirtyy käsiteltäväksi vielä loppuvuodenkin aikana vireille tulevat hakemukset, merkitsee tämä käytännössä sitä, että ensi vuoden rahat käytetään tämän vuoden aikana tuleviin hakemuksiin. Valtionlainavaroja arvioidaan MAKERAssa olevan vuonna 2003 käytettävissä 110 miljoonaa euroa. Eli tilanne on tältä osin lähes sama kuin avustustenkin osalta. Lisäksi on arvioitu, että jo vuonna 2005 MAKERAn menot olisivat suuremmat kuin sen käytettävissä olevat varat. Asian johdosta maa- ja metsätalousministeriö on 29.8.2002 asettanut työryhmän selvittämään maatalouden investointien rahoitustarvetta ja -resurssien tasapainottamista.

Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota MAKERAn rahoitustilanteeseen ja maatalouden tulevien investointien rahoitus- ja tasapainottamismahdollisuuksiin.

Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki

Talousarvioesityksessä maa- ja puutarhatalouden kansalliseen tukeen ei esitetä korotusta. Esitykseen ei siten sisälly korotuksia, jotka säilyttäisivät edes tuen reaalisen ostovoiman. Valiokunta toteaa, että eräs keskeisiä tulevaisuuden ongelmia on ammattitaitoisen työvoiman saanti kaikkialla suomalaisessa yhteiskunnassa. Kiinnittäen huomiota edellä todettuun valiokunta pitää tärkeänä, että huolehditaan siitä, että viljelijän ammatti ja yrittäjyys muodostavat houkutte-

levan ja kilpailukykyisen vaihtoehdon palkkatyön rinnalla.

POMO+-toiminta

MAKERAn vuoden 2002 käyttösuunnitelmassa POMO+-ohjelman toteuttamiseen on osoitettu 2,52 miljoonaa euroa. Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä tämän määrän on todettu olevan alimitoitettu ja huomattavasti pienempi kuin LEADER+-ryhmien tai ALMA- ja tavoite 1 -ohjelmista rahoituksen saavien ryhmien määräraha. POMO+-ohjelman alhainen rahoituskehys vaikeuttaa ryhmien toimintaedellytyksiä, eikä mahdollista riittävän henkilöstön (= 2) palkkaamista ohjelman toteuttamiseen. Valiokunta pitääkin perusteltuna, että POMO+ ryhmien valtion vuotuista rahoituskehystä nostetaan.

Ammattikeittiöiden luomutarjonnan kehittäminen

Finfood LUOMUlle myönnettiin 50 000 euron määräraha vuodelle 2002 ammattikeittiöiden luomutarjonnan kehittämiseen. Määrärahan turvin Finfood LUOMU on yhdessä Suonenjoella toimivan Luomukeittiökeskuksen kanssa kehittänyt kuluvalle vuodelle Portaat Luomuun -valmennusohjelman. Portaat Luomuun -valmennusohjelma on saanut hyvän vastaanoton sekä ammattikeittiöiden että valmistajien parissa. Yksi vuosi on kuitenkin osoittautunut liian lyhyeksi ajaksi saada toimintaa kunnolla käyntiin. Asian edistämisen kannalta on erittäin tärkeää, että ensi vuonna voidaan kiertää kaikki keittiöt ja saadaan kerättyä kokemukset, joiden pohjalta toimintaa voidaan edelleen kehittää. Valiokunta pitääkin tarpeellisena, että ammattikeittiöiden luomutarjonnan kehittämiseen osoitetaan määräraha. Määrärahan tarpeeksi on arvioitu 70 000 euroa.

Suomen metsämarja- ja metsäsienialan erityiskysymykset — poimintatuki

Metsämarjat ja -sienet kuuluvat EU:n hedelmä- ja vihannesalan markkinajärjestelystä säättävän neuvoston asetuksen (EY) N:o 2200/96 alaisuu-

teen. Tämän asetuksen artikla 17 mahdollistaa sen, että niille tuotteille, joilla on suuri taloudellinen, paikallinen tai alueellinen merkitys ja joilla on yhteisön markkinoilla jatkuvia vaikeuksia erityisesti kansainvälisen kilpailun vuoksi, on mahdollista neuvotella komission kanssa erityistoimenpiteistä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan metsämarjoja poimitaan Suomessa vuosittain 50 miljoonaa kiloa, josta kolmasosa tulee myyntiin. Metsäsieniä poimitaan vuodessa kuusi miljoonaa kiloa, josta kuudesosa tulee myyntiin. Marjojen vuotuinen poimintatulo on ollut 1990-luvulla keskimäärin 9,8 miljoonaa euroa ja sienien 1,2 miljoonaa euroa. Metsämarja- ja metsäsieniala on kansantaloudellisesti merkittävä tekijä erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa. Näillä alueilla kerätään vuosittain kolme neljäsosaa kauppaan tulevista metsämarjoista ja -sienistä. Metsämarjat sisältävät paljon kuituja, vitamiineja ja kivennäisaineita. Myös metsäsienet sisältävät vitamiineja.

Metsämarja- ja metsäsienialan tuotteiden kohtuullinen tuontisuoja poistui Suomen EU-jäsenyyden myötä, jolloin tuonti EU:n ulkopuolisista maista alkoi selvästi lisääntyä. Alhainen tuontihinta on laskenut poimijahintoja, mikä puolestaan on vähentänyt poimintahalukkuutta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että ryhdytään toimiin maamme metsämarja- ja metsäsienialan erityiskysymysten ratkaisemiseksi poimintatuel-la, joka koskee sertifioituja alueita.

Metsätalouteen liittyvät määrärahat

Tuki puuntuotannon kestävyys- ja turvaamiseen

Valiokunta toteaa, että puuntuotannon kestävyys- ja turvaamiseen on metsäkeskuksilla vuonna 2002 käytettävissä valtion tukea 59 609 000 euroa ja myöntämisvaltuutta 65 170 000 euroa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan metsäkeskukset ovat kuitenkin ilmoittaneet, että ne voisivat käyttää kuluvana vuonna lisää valtion tukea 6 111 000 euroa ja myöntämisvaltuutta 6 281 000 euroa. Lisätarve sisältää kesällä 2002 tapahtuneen myrskytuhon aiheuttaman

metsänviljelyn lisätuen tarpeen 318 000 euroa vuonna 2002 ja myöntämisvaltuuden lisätarpeen 1 570 000 euroa vuonna 2002.

Vuodelle 2003 on valtion talousarvioesityksessä momentille esitetty 60 350 000 euroa, josta 720 000 euroa käytettäisiin metsäviestintään. Myöntämisvaltuutta on esitetty 65 736 000 euroa. Ensi vuonna olisi siten metsäkeskusten käytössä saman verran valtion tukea ja myöntämisvaltuutta puuntuotannon kestävyys- ja turvaamiseen kuin kuluvana vuonna. Lisärajoitteeksi vuodelle 2003 on asetettu se, että vuoden 2003 jälkeen saa tukipäätöksistä aiheutua menoja enintään 22 416 000 euroa.

Metsäkeskukset ovat kuluvaan vuoden syyskuun lopussa toimittaneet maa- ja metsätalousministeriölle esityksen puuntuotannon kestävyys- ja turvaamiseksi tehtävien töiden rahoituksesta vuonna 2003. Esitys on noin 13 miljoonaa euroa korkeampi kuin mitä talousarvioesityksen nojalla voidaan metsäkeskuksille osoittaa.

Ottaen huomioon edellä esitetty ja erityisesti se, että kolmen myrskytuhon aiheuttamaa noin 8 500 hehtaarin metsänviljelytarvetta vuosina 2002–2005 ei ole voitu aikanaan ottaa huomioon Kansallinen metsäohjelma 2010:tä laadittaessa, on vaarana, ettei nuoren metsän hoidossa ja energiapuun korjuussa vuonna 2003 yllä nykyiselle tasolle. Valiokunta katsookin, että energiapuun hyödyntämisen lisääminen nykyisestään vaatii lisärahoitusta. Nykyisen rahoituksen tasolla ei uusia velvoitteita kyetä hoitamaan.

Lusto

Vuonna 1994 avattu Lusto on valtakunnallinen metsäalan erikoismuseo ja tiedekeskus. Museolain mukaisena vastuualueena Luston tehtävänä on säilyttää metsätalouteen, metsäkuulttuuriin ja metsän virkistyskäyttöön liittyvää aineistoa osana kansallista muistiorganisaatiota. Tavoitteena on, että suomalaiset ja ulkomaalaiset kävijät oppivat ymmärtämään Suomen ja suomalaisuuden monitahoista suhdetta metsään.

Eräs Suomen kansantaloutta ja suomalaisuutta eniten muuttanut ilmiö on metsätyön koneistuminen. Suomi on yksi johtavista metsäkoneiden kehittäjämaita, ja metsätalouden koneistu-

minen on toiminut veturina niin metalliteollisuuden kuin tietotekniikka-alan kehittymiselle. Nyt metsäkoneiden kehityshistoria on kuitenkin häviämässä ja vanhoja koneita romutetaan. Vuonna 1999 käynnistyikin hanke koneellisen puunkorjuun historian tallentamiseksi. Tähän liittyvän Luston lisärakennushankkeen tarkoituksena on metsätaloudessa tapahtuneen koneistumisen historian tallentaminen kansalliseen museokoelmaan ja aiheen esitleminen yleisölle.

Maa- ja metsätalousministeriö on 14.1.2002 vahvistanut Suomen Metsämuseosäätiön laatiman lisärakennushankkeen hankesuunnitelman. Hankkeen kustannusarvio on 3 856 000 euroa, ja toimintamenojen kohdalla on vastaava valtionavustuksen kasvutarve.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Luston laajennuksen erityisavustuksen sekä toiminta-avustuksen määräraha myönnetään vahvistetun hankesuunnitelman mukaisena.

Muut maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan liittyvät määrärahat

Vesivarojen käyttö ja hoito

Maa- ja metsätalousministeriön toimialan vesivarojen käytön ja hoidon tehtäviin kuuluvat vedenhankinta ja viemärointi, tulvasuojelu, maankuivatus, kastelu ym. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että momentin 30.51.22 määräraha on vuoden 2002 tasolla eli määrärahataso säilyy varsin tiukkana. Momentille aiheutuu kuitenkin lähivuosina lisärasitusta säännöstelyjen kehittämiselvityksistä sekä tulvavahinkojen ehkäisemiseen tarvittavien selvitysten ja varautumissuunnitelmien laatimisesta samoin kuin valmistuvien, valtion toimesta ylläpidettävien vesistö-hankkeiden rahoituksen siirtymisestä maksettavaksi tältä momentilta.

Momentin 30.51.31 vesihuoltoavustuksiin tarkoitettu määräraha nousee 0,5 miljoonaa euroa vuoden 2002 tasosta ja sisältää korkotukilainojen myöntämisvaltuuden poistumista koskevan kompensaation vuoden 2003 osalta. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että valtion avustusten määrää on tarvetta lisätä lähivuosina huomattavasti kompensaatiolisäystä

enemmän, sillä monin paikoin vesihuolto ei vastaa asutuksen eikä elinkeinoelämän tarpeita ja ilman valtion tukea välttämättömistä vesihuoltoinvestoinneista saattaa aiheutua kohtuutonta painetta asukkailta perittäviin maksuihin.

Momentin 30.51.77 vesistö- ja vesihuoltotöihin tarkoitettu määräraha supistuu 0,5 miljoonaa euroa vuoden 2002 tasosta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että supistus hidastaa suunniteltuja perusparannustoimia. Vuoden 2002 määrärahalla voidaan aloittaa kolme uutta valtion vesihuoltotyötä. Momentin varoin olisi lähivuosina tarpeen aloittaa talousarviossa nimettyinä hankkeina useita merkittäviä valtion vesihuoltotöitä.

Maamme hevosjalostuksen tila

Valiokunta toteaa, että hevosten jalostuskäyttö on ollut vaikeuksissa lamavuosista lähtien. Euroopan unioniin liittyminen romahdutti hevosten teurasarvon, jonka seurauksena myös hevosten ja varsojen hinnat ovat laskeneet niin, että kasvatusta on vaikeaa saada kannattavaksi. Hevostaloustaloustaloudesta (momentti 30.15.44) maksettava kasvatustuki on merkitykseltään erittäin suuri.

Jalostustoimintaa rahoitetaan kertymästä myös tukemalla hevostalousjärjestöjen toimintaa. Käytännössä sillä hoidetaan hevosten tunnistamista, merkintää ja rekisteröintiä sekä kantakirjausta ja muuta tietojen keräämistä jalostusvalintaa varten. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että neuvontaan ja tiedotukseen voimavarat eivät niiden nykyisellä tasolla ole riittäviä. Hevosjalostuksen neuvonnan tarve on tullut entistä suuremmaksi, sillä hevosenomistajiksi tulee paljon uusia henkilöitä, joiden tiedon tarve on suuri.

Maatalouteen ja maaseutuun liittyvät määrärahat, jotka eivät kuulu maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan

Yksityisteiden kunnossapito ja parantaminen

Momentin 31.25.50 määrärahaa saa käyttää valtionapujen maksamiseen yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen. Yksityisillä teillä

on keskeinen merkitys maa- ja metsätalouden toiminnoille. Valiokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että maamme pienten teiden kunto on heikentynyt nopeasti. Yksityisteistä enää vajaa kolmannes on hyväkuntoisia. Vielä 1990-luvun alussa yksityisteistä luokiteltiin 70 prosenttia hyväkuntoisiksi.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä 5.4.2001 maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001—2004 todetaan eräänä toimenpiteenä maaseudun perusrakenteen ja asumisen osalta, että yksityisteiden valtionavustuksien määrä kaksinkertaistetaan. Valiokunta pitääkin ensiarvoisen tärkeänä, että yksityisteiden kunnossapitoon osoitetaan tarpeelliset määrärahat.

Maatalousyrittäjien lomituspalvelut

Maatalousyrittäjillä on oikeus vuosilomaan ja sijaisapuun. Vuosiloma kuuluu vain karjataloutta harjoittaville. Sijaisapua voi saada myös kasvinviljelyn harjoittaja. Sijaisapua annetaan maatalousyrittäjälle, joka on sairauden tai muun tilapäisen syyn vuoksi estynyt huolehtimasta maatalousyrityksen hoitoon kuuluvia välttämättömiä

tehtäviä. Vuosiloma on maksuton, mutta sijaisavusta peritään maksu. Valiokunta pitää tärkeänä, että mahdollistetaan riittävän pitkät vuosilomat ja että lomituspalvelujen laatu ja saanti turvataan.

Luonnonsuojelualueiden hankinta

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on tuotu esiin, että valtioneuvoston talouspoliittinen ministerivaliokunta hyväksyi vuonna 1996 toteuttamatta olevien luonnonsuojeluohjelmien rahoitusohjelman. Tuolloin päätettiin, että ohjelmien suojelukorvaukset maksetaan vuoden 2006 loppuun mennessä. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että luonnonsuojeluohjelmien toteuttamiseen osoitetaan riittävästi varoja.

Lausunto

Lausuntonaan maa- ja metsätalousvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 18 päivänä lokakuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Timo Kalli /kesk
vpj. Kari Rajamäki /sd
jäs. Hannu Aho /kesk
Nils-Anders Granvik /r
Pertti Hemmilä /kok
Matti Kangas /vas
Tapio Karjalainen /sd
Marja-Leena Kemppainen /kd
Katri Komi /kesk

Lauri Kähkönen /sd
Esa Lahtela /sd
Eero Lämsä /kesk
Pertti Mäki-Hakola /kok
Olli Nepponen /kok
Erkki Pulliainen /vihr
Unto Valpas /vas
Lasse Virén /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius.